Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 11.11.2015 KELLO 9.30
HE 72/15 vp perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi

Esityksessä ehdotetaan perintökaareen uutta lukua perinnönjaon oikaisusta ja omaisuuden palautusvelvollisuudesta sekä tähän liittyviä vähäisiä muutoksia eräisiin muihin lakeihin.

Esityksen perustelujen alussa mainitaan esityksen eräänlaisena liikkeellelähtötilanteena uuden isyyslain säätäminen ja se, että eduskunta isyyslain hyväksymisen yhteydessä viime joulukuussa hyväksyi kaksi lausumaa, joista toisessa edellytetiin juuri perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevien uusien säännösten valmistelemista. Lakiehdotuksen valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta eivät tässä merkittäviä ole niinkään nuo lausumat vaan ne kannanotot, joita perustuslakivaliokunta esitti isyyslain käsittelyn yhteydessä ja jotka osaltaan olivat taustana ko. lausumien hyväksymiselle. Viime vuoden marraskuussa antamassaan lausunnossa pevl 46/14 vp valiokunta joutui muun ohessa ottamaan kantaa isyyskanteen nostamismahdollisuutta takautuvasti väljentäviin säännöksiin ja erityisesti siihen, voiko kanneoikeuden perusteella vahvistettuun perhesuhteeseen perustuva perintöoikeus muodostua avioliiton ulkopuolella syntyneillä lapsilla tietyillä perusteilla erilaiseksi (esim, siitä riippuen, oliko perittävä kuollut ennen kuin isyyden vahvistamiseen johtanut kannne tuli vireille).

Perustuslakivaliokunta käsitteli seikkaperäisessä lausunnossaan kahden tai kolmenkin tyyppisiä perustuslakiin nojaavia vaatimuksia: isyyden vahvistamisen perusteella perillisen asemaan tulleen henkilön oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun perinnön jakamisessa, lainvoimaiseksi tulleessa perinnönjaossa omaisuutta saaneen omaisuudensuojaan tilanteessa, jossa isyyskanten nojalla perillisen asemaan tullut

myöhemmin esittää perinnönjaon muuttamista merkitseviä vaatimuksia sekä vielä oikeusturvaan liittyvä oikeusvarmuusvaatimus eli yksilön oikeus voida pitkälle luottaa siihen, että lailliset ja lainvoimaiseksi tulleet yksilöiden oikeuksia koskevat ratkaisut pysyvät. Valiokunnan päätelmiä näiden perusteltujen vaatimusten tasapainotuksessa voidaan jonkin verran osoittaa seuraavalla lainauksella lausunnosta.

> *”Eri asemaan asettamisen hyväksyttävyys.*
> Perustuslakivaliokunnan mielestä on selvää, että isyyslakiehdotuksen 67 §:n 1 momentin sääntelylle ei voida esittää hyväksyttävää perustetta siltä osin kuin se merkitsee ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten asettamista eri asemaan myös silloin, kun perittävä on kuollut lain voimaantulon jälkeen. Tällainen tulevaisuuteen ulottuva eri asemaan asettaminen on perustuslain 6 §:n 2 momentin vastaista.
> Ehdotukselle on sen sijaan kiistämättä esitettävissä hyväksyttäviä perusteita siltä osin kuin sääntely merkitsee lain voimaan tullessa jo tehtyjen perinnönjakojen peräyttämisen estämistä. Nämä perusteet eivät perustuslakivaliokunnan mielestä kuitenkaan lähtökohtaisesti ole yhtä painavia kuin vaatimus tiettyyn aikaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten syrjimättömyydestä. Valiokunta on tässä arviossaan kiinnittänyt yleisen syrjimättömyysvaatimuksen ohella huomiota siihen, että ehdotettu sääntely saattaa yksittäistapauksissa johtaa sattumanvaraisesti esimerkiksi avioliiton ulkopuolella syntyneiden sisarusten väliseen erilaiseen kohteluun ainoastaan näiden syntymäajan perusteella. Isyyslakiehdotuksen 67 §:n 1 momentin sääntely ei siten ole tältäkään kannalta ongelmatonta.
> Sääntelyä tulee siksi muuttaa siten, että ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia ei aseteta mainitun päivämäärän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin nähden eri asemaan isyyden vahvistamisen perintöoikeudellisten oikeusvaikutusten osalta. Valiokunta korostaa, että samaan asemaan asettaminen merkitsee tässä yhteydessä sitä, että molempiin ryhmiin tulee soveltaa samansisältöisiä säännöksiä ja tulkintaperiaatteita esimerkiksi perinnönjaon peräyttämisen edellytysten suhteen (ks. edellä 1.10.1976 jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneiden asemasta tältä osin esitetty). Syrjimättömyysvaatimuksesta seuraa nimittäin myös se, että ennen 1.10.1976 syntyneitä lapsia ei tule asettaa parempaan asemaan kuin tämän jälkeen syntyneitä lapsia.
> Edellä esitetty merkitsee valiokunnan mielestä sitä, että perintösaanto vanhenee myös ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen osalta viimeistään kymmenen vuoden kuluttua perittävän kuoleman jälkeen.
> Perustuslakivaliokunta katsoo kuitenkin, että lainsäätäjällä on harkintavaltansa puitteissa mahdollisuus rajoittaa lainsäädännön taannehtivia vaikutuksia perillisten omaisuuden suojan ja siihen liittyvän perusteltujen odotusten suojan sekä yleisen oikeusvarmuuden turvaamiseksi. Edellä mainitun kymmenen vuoden vanhentumisajan kohtuullinen lyhentäminen lain voimaantuloa edeltävältä ajalta on näin ollen hyväksyttävää.....
> ----------.
> Yhteenvetona valiokunta toteaa, että tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä on, että 1. lakiehdotuksen 67 §:n 1 momentti joko poistetaan tai sitä muutetaan edellä esitetyllä tavalla ja että 67 §:n 2 ja 3 momentti poistetaan.
> Perustuslakivaliokunnan mielestä oikeusvarmuuden ja lainsäädännön vaikutusten ennustettavuuden kannalta perustelluinta olisi tässä yhteydessä säätää nykyistä täsmällisemmin perinnönjaon peräyttämisestä ja mahdollisesta palautusvastuusta. Valiokunta pitää mahdollisena, että tässä yhteydessä laissa pidetään ensisijaisena sitä, että isyys on pyrittävä vahvistamaan isän eläessä.”

Jonkin lakiehdotuksen perustuslainmukaisuutta on tietysti lähtökohtaisesti arvioitava ensi sijassa perustuslain säännösten valossa. Kun perustuslakivaliokunta kuitenkin on vain vuosi sitten annetussa kannnanotossaan seikkaperäisesti ja perustuslain eri kohtien asettamia vaatimuksia toisiaan vasten punniten tarkastellut juuri niitä kysymyksiä, jotka

tässäkin lakiehdotuksessa ovat perustuslain kannalta merkittäviä, pidän tässä perusteltuna ja riittävänä arvioida ehdotusta valiokunnan em. kannanoton valossa. Näin tarkasteltuna ehdotus ei havaitakseni anna aihetta valtiosääntöoikeudellisiin huomautuksiin. Sinänsä voidaan kyllä todeta, että perusoikeuksien turvaa konkreettisesti koskeviin järjestelyihin kohdistuu vaatimus laintasoisen säätelyn riittävästä täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Tältäkin kannalta ehdotusta tarkastellen voidaan nähdäkseni kuitenkin lähteä siitä, että mahdolliset yksityiskohtia (vaikkapa palautettavan omaisuuden vahingoittumisen korvaamista ehdotuksen 5 §:ssä) koskevat huomautukset kuuluvat ennemminkin substanssivaliokunnan arvioitaviksi. .